

8. Советское гражданское право : учебник : в 2-х т. Т. 1 / М. Я. Илларионова, О. А. Красавчиков и др.; под ред. О.А. Красавчикова. — 3-е изд., испр. и доп. — М. : Высш. шк., 1985. — 544 с.
9. Челпанов М. Г. Учебник по логике / М. Г. Челпанов. — М., 2001. — 162 с.

СООТНОШЕНИЕ ПОНЯТИЙ «ВЫХОД УЧАСТНИКА ИЗ ОБЩЕСТВА» И «ПЕРЕХОД ДОЛИ УЧАСТНИКА»

Погребной Д. И.

Исследованы вопросы, связанные с определением соотношения понятий «выход участника из общества с ограниченной ответственностью» и «переход доли участника общества с ограниченной ответственностью». Проанализированы не только действующее законодательство, но и судебная практика.

Ключевые слова: общество с ограниченной ответственностью, переход корпоративного права, переход (отчуждение) доли, выход участника из общества.

RELATIONSHIPS BETWEEN CONCEPTS «OUT PARTY OF A LIMITED LIABILITY COMPANY» AND «TRANSITION OF PARTICIPANTS»

Pogribnoy D. I.

The article deals with issues related to the definition of relationship between the concepts «out party of a limited liability company» and «transition participant's share of the limited liability company». We study not only the legislation but also judicial practice.

Keywords: limited liability company, the transition of corporate law, transfer (alienation) of the share, output member from the company.

УДК 346.544

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА ДЛЯ ПОТРЕБ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

А. В. Семенишин, здобувач

Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Розглянуто чинне законодавство України, що регулює питання діяльності господарюючих суб'єктів у сфері оборонно-промислового комплексу. Також

проаналізовано законопроекти, спрямовані на розв'язання проблем виробництва, ремонту та розроблення озброєння і військової техніки з точки зору забезпечення потреб державного оборонного замовлення.

Ключові слова: оборонно-промисловий комплекс, господарсько-правове регулювання, розроблення, виробництво та ремонт озброєння і військової техніки, державне оборонне замовлення.

Постановка проблеми. Аналіз чинного законодавства вказує на те, що на сьогодні не визначено загальні засади та особливості спеціально-правового регулювання відносин, пов'язаних із провадженням господарської діяльності з розроблення, виробництва, обслуговування, ремонту, модернізації озброєння і спеціальної військової техніки. Як свідчить практика, зазначена правова прогалина негативно впливає на формування та виконання державного оборонного замовлення, що передбачено Законом України від 3 березня 1999 р. № 464-XIV «Про державне оборонне замовлення» [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед науковців, які досліджували правові аспекти регулювання виробництва, ремонту і розроблення озброєння та військової техніки, слід виділити Р. Боднарчука, П. Шевцова та ін. Однак також треба зазначити, що на сьогодні не існує комплексних досліджень із зазначеної тематики, тим більше тих, які стосуються опрацювання саме доктринальних положень.

Формулювання цілей. Метою статті є аналіз повноти правового врегулювання та чинних нормативно-правових актів, що регламентують засади діяльності в оборонно-промисловому комплексі, а також змісту законопроектів, покликаних заповнювати правові прогалини з точки зору створення єдиного комплексного і цілісного правового поля регулювання відносин у сфері розроблення, виробництва і ремонту озброєння та військової техніки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Питання правового врегулювання діяльності із розроблення, виробництва і ремонту озброєння та військової техніки для оборонно-промислового комплексу (ОПК) України назріло вже давно. Із здобуттям незалежності Україною відносини у сфері ОПК отримали виключно ринковий контекст. Українське озброєння почало конкурувати на зовнішніх ринках, що дозволило отримувати кошти від його реалізації з-за меж нашої держави. Останнє породило парадигму, за якої підприємства, в роботі традиційно орієнтовані на кошти оборонного замовлення при відсутності внутрішньодержавного фінансування, тепер ставали, з одного боку, учасниками зовнішньоекономічних господарських відносин з приводу експорту озброєння і військової техніки (ОВТ), а з другого — виконавцями державних оборонних програм, які де-факто не фінансувалися. Разом з тим підприємства ОПК були учасниками суміжних господарських коопераційних зв'язків і правовідносин із підрядниками та постачальниками.

Із цілком традиційних міркувань керівництво Української держави приділяє багато уваги питанням урегулювання правовідносин у сфері ОПК. Зокрема, на сьогодні існує розгалужена система нормативно-правових актів, що регулюють лише окремі відносини, пов'язані із експортом ОВТ. Однак на противагу фрагментарному врегулюванню немає жодного спеціального цілісного нормативно-правового акта, який би безпосередньо врегульовував специфічну діяльність у сфері ОПК. У той же час особливий предмет правового регулювання (озброєння і військова техніка), на який спрямована діяльність підприємств ОПК, безперечно потребує окремого юридичного підходу. Однак на сьогодні діють численні нормативно-правові акти спеціальної та загальної компетенції зі сфери господарського і цивільного законодавства, а принципові положення, таким чином, виявляються розпорошеними у численному законодавстві.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює діяльність у сфері ОПК, є ГК України. [2]. Він не тільки визначає правовий статус підприємств ОПК, їх місце у господарсько-виробничих зв'язках, а й регламентує майнову основу господарювання, тобто порядок використання майна, природних ресурсів у сфері господарювання, застосування у господарській діяльності прав інтелектуальної власності, цінних паперів, а також корпоративних прав. Положення ГК України застосовуються для правового врегулювання господарських зобов'язань та договорів, а також при визначенні відповідальності за порушення у сфері господарювання.

У ст. 258 ГК України встановлено, що особливості правового регулювання господарських відносин визначаються залежно від сфери суспільного виробництва, в якій складаються ці відносини, особливостей галузі господарювання, виду господарської діяльності, економічної форми результату господарської діяльності, простору, на якому складаються господарські відносини (тобто внутрішньому чи зовнішньому ринку), особливостей суб'єктів, між якими виникають господарські відносини. Оскільки господарські відносини у сфері ОПК стають дедалі тісніше пов'язаними із зовнішньогосподарською діяльністю, то підпадають і під регулювання норм міжнародного публічного та міжнародного приватного права. І хоча ст. 4 ГК України передбачає відносини, які не регулюються ГК, проте підприємства ОПК можуть бути залучені і до них, наприклад, земельні відносини чи відносини із охорони вод та атмосферного повітря від забруднення. Також вони у процесі своєї діяльності використовують систему трудових і управлінських відносин.

З точки зору реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм соціально-економічного розвитку держава відповідно до ст. 12 ГК України застосовує різні засоби і механізми регулювання господарської діяльності, зокрема, за допомогою державного замовлення, ліцензування, патентування і квотування, сертифікації та

стандартизації, застосування нормативів і лімітів, регулювання цін і тарифів, надання інвестиційних, податкових та інших пільг, а також справляє вплив через надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій. Зокрема, у п. 41 ст. 9 Закону України від 1 червня 2000 р. № 1775-III «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [3] зазначено, що підлягає ліцензуванню діяльність із розроблення, виготовлення, реалізації, ремонту, модернізації та утилізації озброєння, військової техніки, військової зброї і боєприпасів до неї. Отже, держава надає спеціально уповноваженому органу виконавчої влади право визначати, які із підприємств мають реальну можливість і виробничі засоби займатися діяльністю у сфері ОВТ, що пов'язане передусім із її підвищеною небезпекою для суспільства.

Аналогічним чином у Декреті Кабінету Міністрів України від 10 травня 1993 р. № 46-93 «Про стандартизацію та сертифікацію» [4] визначено, що сертифікація та стандартизація є обов'язковими для випуску на ринок ОВТ продукції військових підприємств, яка повинна відповідати вимогам нормативних документів. Зазначена практика є також обов'язковою за кордоном і переважна більшість країн ставлять жорсткі вимоги щодо якості продукції, яка імпортується на її територію, тим більше щодо військової техніки і озброєння. Реальністю сьогодення є те, що для отримання конкурентних переваг на зовнішніх ринках продукція підприємств українського ОПК також проходить міжнародну сертифікацію і виготовляється відповідно до міжнародних стандартів (зокрема, нормативних документів у сфері стандартизації країн — членів альянсу НАТО — STANAG, AP, AD).

Для забезпечення держаних інтересів ГК України передбачив форму державного регулювання господарської діяльності у вигляді державного замовлення. Відповідно до ст. 13 ГК України державне замовлення є формуванням на договірній (контрактній) основі складу та обсягів продукції (робіт, послуг), необхідної для пріоритетних державних потреб, розміщення державних контрактів на постачання (закупівлю) цієї продукції (виконання робіт, надання послуг) серед суб'єктів господарювання, незалежно від їх форми власності.

Державне оборонне замовлення визначається Законом України «Про державне оборонне замовлення» як засіб державного регулювання економіки для задоволення наукових та матеріально-технічних потреб із забезпечення національної безпеки і оборони шляхом планування обсягу фінансових ресурсів, визначення видів та обсягів продукції, робіт і послуг, а також укладення з виконавцями державних контрактів на постачання (закупівлю) продукції, робіт і послуг. При цьому виконавцями оборонного замовлення можуть бути тільки суб'єкти підприємницької діяльності України всіх форм власності, визначені державними замовниками для виготовлення і постачання продукції, виконання робіт, надання послуг.

У ст. 3 Закону України від 5 жовтня 2000 р. № 2020-III «Про оборону України» [5] передбачено, що відповідні органи державної влади повинні

здійснювати комплекс заходів для підготовки держави до оборони в мирний час, а саме: формувати та реалізовувати воєнну, воєнно-економічну, військово-технічну та військово-промислову політику держави, розвивати військово-промисловий комплекс, створювати сприятливі умови для мобілізаційного розгортання галузей національної економіки з метою виробництва озброєння, військової техніки і майна в необхідних обсягах, забезпечувати Збройні Сили України (ЗСУ) озброєнням, військовою та іншою технікою. Бурхливий розвиток ринків озброєння у світі у ХХ–ХХІ століттях спричинив динамічний розвиток технічних характеристик ОВТ, появу нових видів зброї. Саме тому держава має встановити прийнятний для себе з точки зору розумності рівень оборонних видатків. [6]

Безперечно, більша частина із цих коштів повинна виділятися саме на ОПК, точніше, на розроблення, виробництво, обслуговування, ремонт, модернізацію озброєння і спеціальної військової техніки для потреб ЗСУ та забезпечення експортної експансії.

На нашу думку, доцільно інтегрувати важливі норми зазначених законів до спеціального уніфікованого акта з питань діяльності у сфері ОПК, а також визначити ризики щодо невиконання держоборонзамовлення та передбачити персональну відповідальність. З погляду фінансових гарантій діяльності ОПК необхідно повернутися до першочергового фінансування з державного бюджету саме оборонних витрат, принаймні, на такому низькому рівні у два–три відсотки ВВП.

Протягом останніх років Кабінет Міністрів України, який відповідно до ст. 93 Конституції України [7] є суб'єктом права законодавчої ініціативи, здійснив низку спроб врегулювати зазначені відносини. Першим був зареєстрований та поданий до обговорення у 2008 р. підготовлений Урядом законопроект «Про діяльність у сфері оборонно-промислового комплексу» («Про розроблення та поставлення на виробництво озброєння, військової і спеціальної техніки») [8], який передусім через політичні чинники так і не був направлений на розгляд до Верховної Ради України. Натомість, у середині 2010 р. був поданий проект Закону «Про виробництво військової техніки» [9], який 5 квітня 2011 р. був розглянутий Верховною Радою у першому читанні та направлений на доопрацювання.

Хоча зазначені законопроекти і ґрунтуються на окремих спільних засадах, однак вони істотно різняться за концептуальними підходами до правового врегулювання сфери ОПК України. Розглянемо у порівняльно-правовому контексті систему правовідносин, що були запропоновані зазначеними законопроектами.

Перший законопроект «Про діяльність у сфері оборонно-промислового комплексу» («Про розроблення та поставлення на виробництво озброєння, військової і спеціальної техніки») був розроблений Міністерством промислової

політики відповідно до доручення Прем'єр-міністра України від 3 вересня 2007 р. за № 36070/1/1-07 та на основі Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України “Про хід реалізації Державної програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2010 року”» від 20 серпня 2007 р. № 721/2007 [10], який по суті жорстко визначив негативні тенденції у функціонуванні ОПК України в цілому.

Зазначений проект Закону повинен був уперше врегулювати правовий статус суб'єктів ОПК, загальні засади державного регулювання і управління діяльністю у сфері ОПК, вимоги до суб'єктів господарсько-правових відносин ОПК, які здійснюють господарську діяльність, пов'язану з розробленням, виробництвом, експлуатацією, ремонтом, модернізацією та утилізацією ОВТ; він містить загальний порядок проведення робіт з розроблення та поставлення на виробництво ОВТ на основі підпорядкування національним стандартам Системи розроблення і постановки на виробництво ОВТ, а також визначає порядок залучення інвестицій у сферу ОПК.

До цього законопроекту були включені основні положення чинних міждержавних стандартів серії ГОСТ В 15 та Рекомендацій щодо Системи розроблення і постановки на виробництво ОВТ, затверджених Наказом Держстандарту України від 11.02.1997 р. № 3-дек, що покликані вирішити питання імплементації національних стандартів Системи розроблення і постановки на виробництво ОВТ.

Особливості залучення інвестицій в ОПК, передбачені нормами зазначеного проекту, пов'язані передусім з запровадженням спеціального режиму інвестиційної діяльності у сфері ОПК та наданням державних гарантій щодо їх захисту. На нашу думку, ці правові засоби по суті є прогресивними для українського законодавства.

У той же час у законопроекті відсутні нормативні визначення необхідних понять, зокрема щодо: оборонно-промислової політики, яка згадується у тексті законопроекту, механізмів її формування і реалізації через довгострокову стратегію і короткострокові державні програми, в тому числі цільові для окремих підгалузей ОПК, страхового фонду ОПК; організаційно-правового механізму втілення оборонно-промислової політики, зокрема, через певну окрему управлінську структуру — спеціально уповноважений орган з питань ОПК тощо.

Разом з тим у зазначеному проекті Закону зроблена спроба доповнити основи державної господарської політики у сфері ОПК запровадженням територій пріоритетного розвитку (інвестиційних зон) з спеціальним фіскальним режимом, що передбачає звільнення від окремих податків, а також запропонований механізм щодо залучення інвестицій для казенних і комерційних державних підприємств.

Однак законопроект виявився перевантаженим окремими категоріями, що не повною мірою відповідає вимогам юридичної техніки. Одна з них — си-

стема військових представництв державних замовників. Правову регламентацію міжнародної кооперації у сфері військово-технічного співробітництва теж не було включено до законопроекту.

Отже, не можна говорити про універсальний характер цього проекту Закону, хоча одночасно він і містить прогресивні ідеї, зокрема щодо виділення пріоритетних напрямів розвитку озброєнь, комерціалізації технологій подвійного призначення, залучення інвестицій, створення страхового фонду документації, державного каталогу оборонної продукції.

Виходячи зі змісту проекту Закону «Про виробництво військової техніки» 2010 р., можна констатувати, що він був розроблений на основі попереднього законопроекту, проте містить істотні відмінності від нього та відображає актуальний погляд на реформування ОПК України.

Зокрема, у законопроекті вперше запропоновано поняття демілітаризації військової техніки, більш конкретно врегульовано питання щодо інтелектуальної власності на ОВТ. Законопроектом суттєво звужено понятійний апарат, у широкому сенсі наведено поняття правового режиму військової техніки та передбачено концентрацію владних повноважень у сфері виробництва ОВТ у спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань ОПК, яким на сьогодні відповідно до Указу Президента України від 28 грудня 2010 р. № 1245/2010 «Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу України» [11] є Укроборонпром.

Висновки. Зазначені законопроекти хоча і можна вважати важливою спробою заповнити правові прогалини в діяльності ОПК, однак вони не повною мірою містять норми, здатні комплексно врегулювати всю систему господарсько-правових відносин, що існують у сфері ОПК України, та містять достатньо неточностей і конфліктів з точки зору юридичної техніки. Натомість, пропонується доопрацювати змістовне наповнення та включити положення, що стосуються державного оборонного замовлення, стимулювання інновацій, експорту ОВТ, і погодити їх з чинним господарським законодавством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про державне оборонне замовлення» // Відом. Верхов. Ради України — 1999. — № 17. — Ст. 111.
2. Господарський кодекс України // Офіц. вісн. України. — 2003. — № 11. — Ст. 462.
3. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» // Офіц. вісн. України. — 2000. — № 27. — Ст. 1109.
4. Декрет Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію та сертифікацію» // Відом. Верхов. Ради України. — 1993. — № 27. — Ст. 289.
5. Закон України «Про оборону України» // Відом. Верхов. Ради України. — 1992. — № 9. — Ст. 106.

6. Проблеми законності : акад. зб. наук. пр./ відп. ред. В. Я. Тацій. — Х. : Нац. юрид. акад. України. — 2010. — Вип. 111. — С. 243–249.
7. Конституція України // Відом. Верхов. Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
8. Проект Закону «Про діяльність у сфері оборонно-промислового комплексу» («Про розроблення та поставлення на виробництво озброєння, військової і спеціальної техніки» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://civic.kmu.gov.ua/civic/control/uk/discussion/ovv/project?project_id=111640.
9. Проект Закону «Про виробництво військової техніки» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=39373&pf35401=181606
10. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України “Про хід реалізації Державної програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2010 року”» № 721/2007 від 20 серпня 2007 року // Офіц. вісн. Президента України. — 2007 р. — № 24. — Ст. 490.
11. Указ Президента України «Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу України» // Офіц. вісн. України. — 2010. — № 101. — Ст. 3622.

ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЛЯ ПОТРЕБНОСТЕЙ ОБОРОННО-ПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА

Семенишин А. В.

Рассмотрено действующее законодательство Украины, которое регулирует вопросы деятельности хозяйствующих субъектов в сфере оборонно-промышленного комплекса. Также проанализированы законопроекты, направленные на решение проблем производства, ремонта и разработки вооружения и военной техники с точки зрения обеспечения потребностей государственного заказа.

Ключевые слова: оборонно-промышленный комплекс, хозяйственно-правовое регулирование, разработка, производство и ремонт вооружения и военной техники, государственный оборонный заказ.

ECONOMIC AND LEGAL REGULATION OF MANUFACTURING FOR THE NEEDS OF DEFENSE-INDUSTRIAL COMPLEX

Semenyshyn A.V.

Current legislation of Ukraine in the sphere of manufacturing activity of the defense-industrial enterprises is reviewed in the article. Then were analyzed such law

bills, that could solve problems concerning manufacturing, renovation and development of weapons and military equipment for the purpose of the state defense order.

Keywords: defense-industrial complex, economic and legal regulation, development, manufacturing and repair of arms and military equipment, the state defense order.

УДК 349.22

ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ТРУДОВИЙ ДОГОВІР» ТА ЙОГО ХАРАКТЕРНИХ ОЗНАК В УМОВАХ РОЗВИТКУ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

*Ф. А. Цесарський, кандидат юридичних наук, доцент
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

Визначено поняття «трудовий договір» та наведено ознаки, які характеризують його як центральний інститут трудового права в умовах ринкових відносин на ринку праці.

Ключові слова: трудове право, трудовий договір, юридична форма, ринкова економіка.

Постановка проблеми. Важко назвати ще якесь питання в трудовому праві, яке б привертало настільки значну увагу юристів і одержало таке широке висвітлення в науково-практичній літературі, ніж трудовий договір. Це в першу чергу зумовлено тим фактом, що всього в Україні на умовах трудового договору зайнято і підпадає під дію законодавства про працю 20 млн осіб віком від 15 до 70 років, з них 11,3 млн — у галузях економіки, в тому числі 3,4 млн — у промисловості [10]. При цьому, як слушно зазначає В. Лазор, концепція трудового договору в нових ринкових відносинах — це складова частина національної моделі регулювання праці в умовах ринкової економіки [6, с. 5].

Відповідно само визначення поняття «трудовий договір» вимагає осмислення з точки зору сучасних тенденцій розвитку соціальних відносин на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науці трудового права неодноразово визначалося поняття «трудовий договір», зокрема до дефініції цього поняття зверталось багато вчених [2; 6; 11; 13; 14; 17]. Разом із тим сучасні ринкові умови розвитку Української держави вимагають нового осмислення поняття «трудовий договір».